

ยุติธรรม เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ สันติภาพยั่งยืน

วิวัฒน์ชัย อัทธากร*

บทคัดย่อ

“ยุติธรรม” ในสี่กลุ่มสำนึกคิด อรรถประโยชน์นิยม พันธะสัญญาทางสังคม รู้แจ้ง และพุทธวิธี เท่าเทียมทางเศรษฐกิจชี้วัดความยุติธรรม ส่วนไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจนั้น ประกอบด้วย ไม่เท่าเทียมทางรายได้ และไม่เท่าเทียมทางความมั่งคั่ง ความไม่เท่าเทียมอย่างสูงนำมาซึ่งความขัดแย้งทางการเมือง เกิดความรุนแรงและสูญเสีย ทางออกนโยบายสาธารณะจัดระเบียบใหม่ทรัพยากรไทยสู่คนไทยถ้วนหน้า จัดเก็บภาษีความมั่งคั่ง และยึดหลักพุทธวิธีสู่สันติภาพยั่งยืน

คำสำคัญ: ยุติธรรม เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ พุทธวิธีสันติภาพยั่งยืน

* คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

อีเมล: orapunttha@gmail.com

วันที่รับบทความ: 29 มกราคม 2567 วันที่แก้ไขบทความล่าสุด: 30 ธันวาคม 2567 วันที่อนุมัติการตีพิมพ์: 30 ธันวาคม 2567

Justice, Economic Equality, Sustainable Peace

Wiwatchai Atthakor*

Abstract

“Justice” has been analyzed by the great world philosophers, among the four schools of thought, namely utilitarianism, social contract, enlightenment, and buddhist paths. Economic equality measures justice. The economic inequality consists of income inequality and wealth inequality. High inequality leads to political conflict, violence and loss. Public policy solutions to reorganize Thai resources are allocated for all Thais. Wealth tax should be levied on Thai billionaires. Policy recommendations should be adhering to buddhist principles in buddhist paths for sustainable peace.

Keywords: Justice, economic equality, buddhist paths of sustainable peace

* Graduate School of Public Administration, National Institute of Development Administration.

E-mail: orapunttha@gmail.com

Received: January 29, B.E.2567 Revised: December 30, B.E.2567 Accepted: December 30, B.E.2567

บทนำ

แม้ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ในโลกดิจิทัล แต่การเมืองไทยในรัฐสภาอันทรงเกียรติกลับดูถดถอยแทบไม่น่าเชื่อ ถึงกับมีการเปรียบเปรยว่ารัฐสภาจะเป็นแหล่งบ่มเพาะเลี้ยงดูฝูงลิงกินกล้วยหรือไม่ การประชุมสภาที่ล่มแล้วล่มอีกหลายสิบครั้ง การขาดประชุมเป็นนิจ การกดบัตรแทนกัน ล้วนเป็นรูปธรรมที่ทำให้ประชาธิปไตยในรัฐสภาไทยไม่สามารถเบิกบานได้ การเมืองไทยเท่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ไร้ศีลธรรมมากขึ้นทุกที ประชาธิปไตยจำแลงทำให้ประชาชนขาดโอกาส ขาดสิทธิ จึงขาดขีดความสามารถในการประกอบอาชีพที่มั่นคง ซึ่งการถูกกีดกันปิดกั้นเอารอดเอาเปรียบอันเนื่องมาจากโครงสร้างอำนาจเศรษฐกิจการเมือง สังคม วัฒนธรรมที่ไม่ยุติธรรมในชุมชนอันหลากหลาย จึงไม่อาจเข้าถึงฐานทรัพยากรเพื่อเลี้ยงชีพดูแลชีวิตและครอบครัวได้ ดังนั้น ประชาชนไทยจำนวนมากจึงประสบปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ และความอยุติธรรมซ้ำซาก

การเลือกตั้งทั่วไปของประเทศไทย (14 พฤษภาคม 2566) ผ่านไป นักการเมืองของแต่ละพรรคต่างออกหาเสียงกันอย่างเข้มข้น มักพร่ำพูดชูคำว่า “ยุติธรรม” หรืออ้างตนเป็นฝ่าย “ประชาธิปไตย” เพื่อประชาชนไทย แต่เนื้อแท้แล้ว เพื่อกลุ่มทุนผูกขาดรายใหญ่มากกว่าหรือไม่ อย่าลืมนะว่าปัญหาอยุติธรรม ปัญหาไม่เป็นประชาธิปไตยและปัญหาไม่เท่าเทียมเศรษฐกิจเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างสั่งสมมายาวนาน หากนักการเมืองพูดเป็นเพียงลมปาก ปัญหาเหล่านี้ก็จะยังคงดำรงอยู่และนับวันจะรุนแรงมากขึ้นหากแก้ไขแค่เพียงปลายเหตุ

วัตถุประสงค์

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์อธิบายเนื้อหาสำคัญของแนวความคิดทฤษฎี “ยุติธรรม (Justice)” และ “เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ (Economic Equality)” ซึ่งเสนอโดยนักปรัชญาเศรษฐศาสตร์ นักรัฐศาสตร์การเมือง และนักจริยศาสตร์ ชั้นนำของโลก ผู้เขียนจะเสนอแนะเชิงนโยบายสาธารณะเพื่อยุติธรรมและเท่าเทียมเศรษฐกิจสำหรับประเทศไทย

นิยามศัพท์

สัดส่วนความมั่งคั่งของชาติกระจุกตัวอยู่ในมือคนรวยมากที่สุดแค่ 1% ของประชากรในประเทศ (share of total wealth of richest 1%)

ตัวชี้วัดความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจและทางรายได้คือ ค่าสัมประสิทธิ์จินิ (GINI Coefficient) มีค่า 0 ถึง 100 ค่ายิ่งสูง แสดงถึงความไม่เท่าเทียมยิ่งสูง

ยุติธรรม

ทอมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) อดีตประธานาธิบดีคนที่ 3 ของประเทศสหรัฐอเมริกา ร่วมร่างคำประกาศอิสรภาพของอเมริกา ถือเป็นหลักการสิทธิมนุษยชน โดยกล่าวว่า

“มนุษย์ทั้งมวลล้วนเสมอภาคเท่าเทียมกัน (All men are created equal)”

หนังสือโดย แอริสโตเติล (Aristotle) ซึ่งแปลจากภาษากรีกโดย Wardman (2011) เรื่อง “The Philosophy of Aristotle” ซึ่งเป็นปรัชญาของแอริสโตเติล เสนอไว้กว่า 2,000 ปีที่แล้ว ปราชญ์โบราณชาวกรีกท่านนี้กล่าวว่า

“อยู่ดีธรรมเกิดขึ้นเมื่อคนที่เท่ากันได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกัน และเมื่อคนที่ไม่เท่ากันได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกัน” (Injustice arises when equals are treated unequally, and also when unequally are treated equally)

แอริสโตเติล ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากปราชญ์โบราณชาวกรีกรุ่นก่อนคือ เพลโต (Plato) และโสเครตีส (Socrates)

หนังสือเรื่อง “Justice : What’s The Right Thing to Do? (2009)” โดยชาวอเมริกัน ศาสตราจารย์ ดร.ไมเคิล แซนเดล (Michael Sandel) ปัญญาชนสาธารณะ ศาสตราจารย์ด้านปรัชญาและจริยศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) เป็นหนังสือที่มีชื่อเสียงมาก คุณสฤณี อาชวานันทกุล ได้นำมาแปลในชื่อ “ความยุติธรรม” (2554) หนังสือแปลเป็นภาษาไทยเล่มนี้มีความยาว 375 หน้า ประกอบด้วย 10 บท ได้แก่ การทำสิ่งที่ถูกต้อง / หลักความสุขสูงสุดอรรถประโยชน์นิยม / เราเป็นเจ้าของตัวเองหรือเปล่า – ลัทธิอิสระนิยม / ลูกจ้าง – ตลาดและศีลธรรม / สิ่งสำคัญคือเจตนา – อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) / ข้อเสนอสนับสนุนความเท่าเทียม – จอห์น รอร์ลส (John Rawls) / ถกเรื่องไควต้า / ใครคู่ควรกับอะไร – แอริสโตเติล (Aristotle) / เราเป็นหนี้บุญคุณกับเรื่องอะไร – ความย้อนแย้งเรื่องความจงรักภักดี / ความยุติธรรมและความดีสาธารณะ

หนังสือเล่มนี้โดย ไมเคิล แซนเดล เสนอและวิพากษ์แนวความคิดยุติธรรมของนักคิดคนสำคัญของโลก พร้อมทั้งเสนอตัวอย่างในสังคมสหรัฐอเมริกา และเสนอแนะ “ยุติธรรมและความดีสาธารณะ” ที่พึงกระทำสำหรับอเมริกันชนยุควิกฤตการณ์ศีลธรรมในสังคมทุนนิยมอเมริกาปัจจุบันที่กำลังเสื่อมถอยทรุดลงเรื่อย ๆ

ไมเคิล แซนเดล ได้รับรางวัลอาจารย์ผู้สอนดีเด่นจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ในปี 1985 เคยเป็นสมาชิกสภาที่ปรึกษาประธานาธิบดีด้านชีวจริยธรรม มีผลงานทางวิชาการ เช่น “Democracy’s Discontent : America in Search of a Public Philosophy (1996)”, “Public Philosophy : Essays on Morality in Politics (2005)”, “The Case Against

Perfection : Ethics in the Age of Genetic Engineering (2007)” กล่าวได้ว่า ศาสตราจารย์ ดร.ไมเคิล แชนเดล เป็นนักวิชาการผู้ให้ความสนใจเป็นพิเศษเรื่องจริยธรรมและศีลธรรมกับอำนาจทางการเมืองสมัยใหม่ในยุคเทคโนโลยีโลกที่ก้าวเร็ว

จัดกลุ่มแนวความคิดทฤษฎีว่าด้วยยุติธรรมเป็นสี่กลุ่ม ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 สำนักคิดอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) นักเศรษฐศาสตร์ เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) มองว่าหลักการสูงสุดของศีลธรรมคือการสร้างความสุขให้ได้มากที่สุด โดยสร้างอรรถประโยชน์สูงสุด คำว่า “อรรถประโยชน์” คืออะไรก็ตามที่ทำให้เกิดความเพลิดเพลินหรือความสุขส่วนบุคคล (เช่น แปลงที่วัดเป็นสนามกอล์ฟ แปลงห้วยไต่ดินมาเป็นบดิน เล่นพนันออนไลน์) ที่เป็นรากฐานเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกและเสรีนิยมใหม่ หรือเศรษฐศาสตร์ทุนนิยม ที่มุ่งเน้นเรื่องได้รับความพอใจสูงสุดจากบริโภคนิยมและวัตถุนิยมในการซื้อหาจับจ่ายด้วยเงินตรา ยุคบริโภคนิยมปัจจุบัน ส่วนด้านการผลิตและการลงทุนนั้น นายทุนมุ่งได้กำไรสูงสุดจากการลงทุน สำนักคิดอรรถประโยชน์นิยมจึงให้น้ำหนักตรงที่ “สิทธิของปัจเจกบุคคล” ตามหลักแนวความคิดเสรีนิยม (Libertarian) เช่น แนวคิดเรื่องสุขภาพหรือรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลเอกชน ใครมีเงินจ่ายหรือคนรวยได้รับบริการก่อน

กลุ่มที่ 2 สำนักคิดพันธะสัญญาทางสังคม (Social Contract) กลุ่มนี้วิจารณ์กลุ่มที่ 1 ว่าคิดคับแคบแข็งปัจเจกมากเกินไป ดังนั้น กลุ่มที่ 2 จึงปฏิเสธความคิดกลุ่มที่ 1 สำนักคิดกลุ่มที่ 2 นี้ เป็นทฤษฎีกระแสหลัก (Mainstream Theories) ที่เป็นกรอบเป็นวิธีคิดสำหรับวิเคราะห์เรื่องความยุติธรรมที่มีอิทธิพลครอบงำแทบทุกองค์การในโลกนี้รวมทั้งนักการเมืองและนักวิชาการกฎหมายเมืองไทยในปัจจุบัน ความเป็นมาย้อนไปในศตวรรษที่ 17 เริ่มจากนักคิด ทัอมัส ฮอบบส์ (Thomas Hobbs) ตามมาด้วยปราชญ์คนอื่น ๆ คือ จอห์น ล็อก (John Locke) ฌองฌาคส์ รูสโซ (Jean – Jacques Rousseaw) อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ข้อเสนอเน้นหนักให้ออกแบบจัดระเบียบสังคมที่ยุติธรรม กลุ่มนี้เชื่อว่าความยุติธรรมทางสังคมขึ้นอยู่กับกรณี “สถาบันต่าง ๆ ในสังคมที่ยุติธรรม” (ศาล ตำรวจ องค์การตรวจสอบ อีสระ ฯลฯ) จึงต้องสร้างขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงปฏิรูประบบเชิงโครงสร้าง หรือละทิ้ง โดยอ้างว่าไม่ยุติธรรม

จอห์น รอร์ลส (John Rawls) เขียนหนังสือเรื่อง “Theory of Justice (1971)” “ทฤษฎีว่าด้วยยุติธรรม” โดยอาศัยเหตุผลตามนักคิดกลุ่มที่ 2 รอร์ลสเน้นการค้นหาสถาบันทางสังคมในอุดมคติเพื่อสร้าง “สถาบันทางสังคมที่ยุติธรรม” ขึ้นมา เขาเสนอว่า สถาบันทางสังคม เศรษฐกิจ กฎหมาย และนโยบายสาธารณะ ควรมีความเป็นธรรม โดยมีหลักการสำคัญ 2 ข้อคือ

- (1) บุคคลแต่ละคนควรมีสติและเสรีภาพเท่าเทียมกัน
- (2) ปัญหาความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ควรได้รับการแก้ไขโดยมุ่งเน้นไปยังผู้ที่ทุกข์ยากที่สุดหรือผู้ที่อยู่ในระดับล่างสุดของสังคมก่อน

กลุ่มที่ 3 สำนักคิดรู้แจ้ง (Enlightenment) มีอิทธิพลในศตวรรษที่ 18 ในยุโรปในแวดวงคริสต์และอิสลามซึ่งคิดครอบคลุมมากกว่าและมากขึ้นกว่ากลุ่มที่ 2 โดยไม่เห็นด้วยกับกลุ่มที่ 2 ที่อาศัยสัญญาทางสังคมอย่างเดียว ซึ่งสมมุติ

อะไรขึ้นสักอย่างหรือมีจินตนาการเอาเอง ซึ่งไม่เพียงพอไม่ตอบโจทย์ได้ครบถ้วน กลุ่มที่ 2 จึงไม่ยุติธรรมเพราะมีจุดอ่อนสำคัญที่ไม่ครอบคลุมกับมนุษย์ทุกกลุ่มคนที่ขาดโอกาส กลุ่มคนเปราะบางเสียเปรียบ (ที่กลุ่ม 3 ให้ความสำคัญด้วย เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ ชาวไทยภูเขา คนอพยพ คนไร้บ้าน คนผิวสี คนไร้สัญชาติ คนพิการ คนชายขอบ ฯลฯ เพราะพฤติกรรมในชีวิตจริงของผู้คนผู้เสียเปรียบนั้นเป็นผลลัพธ์ของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้คนกับปัจจัยอื่น ๆ โดยเฉพาะสัญญาข้อตกลงที่ทำให้ผู้มีอำนาจได้เปรียบผู้ไร้อำนาจ เช่น ข้อตกลงเอฟทีเอ (FTA / Free Trade Agreement) ไทย – จีน ทำให้เกษตรกรปลูกหอมกระเทียมรายย่อยภาคเหนือไทยล้มละลายจากการไหลบ่าสู่ตลาดไทยของหอมกระเทียมจากจีนราคาถูก หรือประเทศต้นน้ำของแม่น้ำโขงอย่างจีนสร้างเขื่อนหลายเขื่อนกระทบต่อปลายน้ำของแม่น้ำโขง ระบบน้ำนิเวศน์และการทำมาหากินของประชาชนไทย – ลาว

พุทธวิถีในทัศนะอมรรตยะ เสน

“กลุ่มที่ 4 สำนักคิดพุทธวิถีในทัศนะอมรรตยะ เสน” ในความคิดของผู้เขียนพิจารณาเห็นว่านักคิดนักปฏิบัติปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ของโลก ที่มีอิทธิพลทางความคิดต่ออมรรตยะ เสน มากที่สุดคือ “พระพุทธเจ้า (Buddha)” และยังมีนักคิดคนอื่น ๆ อีก ได้แก่ รพินทรนาถ ฐากูล (Ramindranath Tagore) จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) จอห์น รอว์ลส์ (John Rawls) บี อาร์ แอมเบดการ์ (B. R. Ambedkar) คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx)

สำหรับแอมเบดการ์นั้น เป็นนักคิดชาวอินเดียที่น่าสนใจมาก โดยกำเนิดเขาเป็น “จัณฑาล” ชนชั้นต่ำสุดในอินเดียซึ่งเป็นสังคมที่ยึดถือวรรณะ แอมเบดการ์จึงถูกกีดกันทางสังคมเป็นอย่างมาก แม้เขาจะเป็นคนเรียนหนังสือเก่งเรียนจบได้ปริญญาเอกถึง 3 ใบ 2 ใบนั้นจบด้านเศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์จาก London School of Economics และด้านวิทยาศาสตร์จากประเทศอังกฤษ พร้อมกับเรียนกฎหมายที่สถาบันกฎหมายเกรย์อินจนจบด้วย ได้รับปริญญาเอกอีก 1 ใบ ด้านปรัชญาจาก Columbia University ประเทศสหรัฐอเมริกา แอมเบดการ์เป็นศาสตราจารย์ เคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีที่อินเดีย และยังคงเป็นรัฐมนตรีกระทรวงกฎหมายคนแรกของอินเดีย ตำแหน่งสำคัญคือ เป็นประธานร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกของอินเดีย ซึ่งประเทศอินเดียยังใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้อยู่ตราบจนทุกวันนี้ แอมเบดการ์เป็นกำลังสำคัญที่หนุนช่วยมหาตมะ คานธี พัฒนาประชาธิปไตยในอินเดีย สุนทรพจน์ของคานธี พูดได้จับใจล้วนเป็นฝีมือการร่างโดยแอมเบดการ์ ในชีวิตจริง แอมเบดการ์วิจารณ์คานธี ตรงไปตรงมาว่า “คานธี คือศัตรูผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่ชาวจัณฑาลในอินเดียเคยมีมา” (“Verdict on India” Beverly Nicoles (1944)

แอมเบดการ์ โดดเด่นในการเป็นบุคคลสำคัญของประเทศอินเดียเพราะเขาเป็นผู้นำพิเศษในประวัติศาสตร์สันติปฏิวัติของอินเดีย ชีวิตของแอมเบดการ์ ในฐานะเกิดมาเป็นคนจัณฑาลถูกกีดกันทางสังคม ประสบความยุติธรรมต่าง ๆ นานา ๆ การศึกษาสูงไม่ได้ช่วยเลื่อนฐานะทางสังคมของเขาได้ ในที่สุดเขาจึงตัดสินใจหันมานับถือศาสนาพุทธที่ปฏิบัติต่อมนุษย์อย่างเท่าเทียมกันแทนการนับถือศาสนาฮินดูที่เคร่งครัดในเรื่องวรรณะ แอมเบดการ์ คือผู้บุกเบิกการต่อสู้แนวทางสันติปฏิวัติ (Peaceful Revolution) ของอินเดียอย่างแท้จริง โดยนำคนจัณฑาลอินเดีย 5 แสนคน ที่เมืองหลวงของ

อินเดียคือนิวเดลี พร้อมใจกันประกาศเปลี่ยนศาสนาจากฮินดูมานับถือศาสนาพุทธ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2499 อิทธิพลทางความคิดของแอมเบดการ์ สืบสานส่งต่อการเปลี่ยนแปลงในหมู่คนจัณฑาลอินเดียอย่างมีนัยสำคัญถึงทุกวันนี้ ชาวจัณฑาลตามเมืองต่าง ๆ จำนวนมากหันมานับถือศาสนาพุทธเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มีการปฏิบัติโดยสันติและประกาศนับถือพุทธศาสนากันอย่างกว้างขวางตามอัตภาพและความจำเป็น แอมเบดการ์เชื่อมั่นศรัทธาในหลักธรรมคำสอนของ “พุทธศาสนา” ในแนวทางสันติภาพของมวลหมู่มนุษยชาติทั้งหมดใน “ความเท่าเทียมความเป็นมนุษย์” กล่าวได้ว่า ความคิดและการต่อสู้ของ “แอมเบดการ์” สร้างผลสะท้อนต่อคนจัณฑาลทั่วทั้งในอินเดียและโลก นับเป็น “การต่อสู้ทางชนชั้น” แบบสันติวิธีอันกลายเป็นแบบอย่างแห่งความสำเร็จที่น่าศึกษาเรียนรู้ระดับโลกเลยทีเดียว หนังสือของแอมเบดการ์ ที่สั่นสะเทือนความคิดอย่างกว้างขวางในอินเดียชื่อ “The Annihilation of Caste (1936)” หรือ “การทำลายวรรณะให้ราบคาบ” ซึ่งสอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของแอมเบดการ์ที่ Columbia University ประเทศสหรัฐอเมริกา ตามมาด้วยหนังสือที่มีชื่อเสียงอีก ได้แก่ “The Buddha and His Dhamma (1956)” หรือ “พระพุทธเจ้ากับธรรมะของพระพุทธเจ้า” และหนังสือ “The Buddha or Karl Marx (1956)” หรือ “พระพุทธเจ้าหรือคาร์ลมาร์กซ์” ซึ่งความคิดและผลงานวิชาการของแอมเบดการ์เชื่อมั่นใน “พุทธวิถี” เพื่อสันติภาพโลกแท้จริง ซึ่งมีอิทธิพลทางความคิดต่ออมรรตยะ เสน ที่มี “หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า” ชี้ทาง “ยุติธรรมในหนทางสันติภาพ” ทั้ง ๆ ที่อมรรตยะ เสน มีพื้นฐานมาจากครอบครัวที่นับถือศาสนาฮินดูมาก่อน

ศาสตราจารย์ ดร.อมรรตยะ กุมาร เสน (Amartya Kumar Sen) นักปรัชญาเศรษฐศาสตร์และจริยศาสตร์ระดับโลกผู้นี้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ ปี 1998 เขาเป็นศาสตราจารย์ปรัชญาและเศรษฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) ได้เขียนหนังสือที่มีชื่อเสียงมาก (ปี 2009) ชื่อ “The Idea of Justice” หรือ “ความคิดว่าด้วยยุติธรรม” โดยตั้งคำถามว่า “ยุติธรรมเป็นอุดมคติสำหรับเราเกินกว่าเราจะเข้าใจหรือว่าเป็นบางสิ่งสำคัญในชีวิต เป็นสิ่งชี้้นำในการตัดสินใจการปฏิบัติตัวของเราเพื่อปรับปรุงชีวิตจริงของเราให้ดีขึ้นหรือไม่”

ในหนังสือเล่มนี้ของเขา อมรรตยะ เสน ได้เสนอแนวความคิดและแนวทางเลือกใหม่ที่ท้าทาย ฝึกมุมมองเชิงแนวความคิด ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากความคิดกระแสหลักของทฤษฎียุติธรรม (Mainstream Theories of Justice) ที่เคยมีมาในโลกวิชาการว่าด้วยทฤษฎียุติธรรม หนังสือเล่มนี้ได้จุดประกายมิติใหม่ทางปัญญาในแวดวงวิชาการอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง

อมรรตยะ เสน ยังได้เขียนหนังสือเล่มอื่น ๆ ที่มีชื่อเสียงมากอีกหลายเล่ม เช่น “On Economic Inequality (1973)”, “On Ethics and Economics (1987)”, “Development as Freedom (1999)”, “Rationality and Freedom (2002)” เป็นต้น

อมรรตยะ เสน (2009) ได้วิพากษ์นักคิดในกลุ่มที่ 3 สำนักคิดรู้แจ้งเอาไว้ที่น่าสนใจ ซึ่งในทัศนะของอมรรตยะ เสน เห็นว่าหลายคนในนักคิดกลุ่มที่ 3 ใช้วิธีมองปัญหาแตกต่างกันมาก แต่มีจุดร่วมตรงที่ยอมรับวัฒนธรรมอันหลากหลาย

กับความเป็นมนุษย์ ได้แก่ อาดัม สมิธ (Adam Smith) มาร์กีส เดอ กอนดอร์เซฟท์ (Margees De Gondorseft) แมรี วอลล์ สโตนคราฟท์ (Mary Walstone Kraft) จอห์น สติวจ มิลล์ (John Stuart Mill) คาล มาร์กซ์ (Karl Marx) รวมถึงนัก เศรษฐศาสตร์การเมืองและนักคิดในกลุ่มทฤษฎีการเลือกทางสังคม (Social Choice Theory) ที่ให้ความสำคัญกับ ประชาชนผู้รับผลจากนโยบายสาธารณะ และการคัดค้านถ่วงดุลตรวจสอบรัฐจากฝ่ายต่าง ๆ นักเศรษฐศาสตร์บางราย อย่างเคนเน็ธ อาร์โรว์ (Keneth Arrow) อธิบายโดยใช้โมเดลคณิตศาสตร์ กลุ่มที่ 3 สำนักคิดรู้งานนี้อาจรวมนักคิดตั้งแต่ สายกลางซีกเสรีนิยมก้าวหน้าจนถึงซีกซ้ายสังคมนิยม มองสิทธิความเสมอภาค ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ทุกคนเท่ากันหมด (Egalitarian)

อมรรตยะ เสน ได้วิพากษ์ทฤษฎีของจอห์น รอว์ลส และกลุ่มที่ 2 สำนักคิดพันธะสัญญาทางสังคม ว่าเป็นทฤษฎี ในอุดมคติ ไม่สอดคล้องกับโลกแห่งความเป็นจริงในยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์เยี่ยงปัจจุบันที่ซับซ้อน ซึ่งแต่ละสังคมมีความ หลากหลายทางวัฒนธรรมที่แตกต่างในพหุวัฒนธรรม ในหนังสือเรื่อง “The Idea of Justice” (2009) เขาวิจารณ์ทฤษฎี ยุติธรรมของรอว์ลสว่า “สถาบันต่าง ๆ ที่ยุติธรรม” ไม่สามารถให้คำรับรองและให้หลักประกัน “ความยุติธรรมทางสังคม” ให้เกิดขึ้นได้เสมอไป การที่สถาบันต่าง ๆ ไม่อาจอำนวยความสะดวกยุติธรรม อาจเป็นเพราะถูกแทรกแซงอย่างขาดธรรมาภิบาล และถูกจัดตั้งหรือเล่นพรรคแบบระบบอุปถัมภ์โดยผู้มีอำนาจรัฐจนเกิดความยุติธรรมขึ้นได้ เช่น รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ของไทย อันเป็นผลผลิตของเผด็จการทหาร คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ทำรัฐประหาร (22 พ.ค. 57) แม้มีการ แก้ไขรัฐธรรมนูญ หากแต่ถ้าไม่ยึดหลักการที่ถูกต้องยิ่งจะรวบอำนาจเบ็ดเสร็จสำหรับคนบางคนบางกลุ่มบางตระกูลภายใต้ ทุนนิยมไทยผูกขาดอภิสิทธิ์ชนกินรวบสินทรัพย์สาธารณะ ยิ่งจะเป็นอันตรายต่อความยุติธรรมและประชาธิปไตยโดยรวม ถ้าหากแก้ไขไม่ถูกต้อง ผิดวิธี วิธีคิดกลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 จึงไม่เพียงพอจะตอบโจทย์ยุติธรรมโลกและประเทศไทยอย่าง ครอบคลุมได้ (เช่น องค์กรอิสระถูกผู้มีอำนาจแทรกแซงเอื้ออำนวยประโยชน์ส่วนตนส่วนกลุ่ม ฉกชิงผลประโยชน์สาธารณะ จึงควรเติมเต็มด้วยความคดียุติธรรมกลุ่มที่ 4 พุทธวิถี (Buddhist Paths) ซึ่งเสนอโดยนักปรัชญาเศรษฐศาสตร์ อมรรตยะ เสน

กลุ่มที่ 4 สำนักคิดพุทธวิถี (Buddhist Paths) เสนอโดย อมรรตยะ เสน นักเศรษฐศาสตร์เจ้าของรางวัลโนเบล สาขาเศรษฐศาสตร์ปี 1998 ผู้เชิดชู “แนวทางพระพุทธเจ้า” อย่างมั่นใจ นักเศรษฐศาสตร์ผู้นี้มีผลงานมากมายที่เน้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อมรรตยะ เสน มองสาเหตุแห่งความยากจนและความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมเศรษฐกิจสังคมเป็น เรื่องจนโอกาส ไม่ใช่เงินคิดค้ำแคบไม่ครอบคลุมอย่างเศรษฐศาสตร์ทุนนิยม อมรรตยะ เสน ชี้ถึงต้นเหตุซึ่งเป็นตัวการ ต้นตอสาเหตุแห่งความยากจนเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมเศรษฐกิจในเรื่องขาดสิทธิ (Entitlement) จึงขาดขีดความสามารถ (Capability) จึงขาดโอกาสการประกอบอาชีพที่มั่นคงจากการถูกกีดกันถูกปิดกั้นจากโครงสร้างอำนาจการเมือง – สังคม – วัฒนธรรมที่ไม่ยุติธรรม จึงไม่อาจเข้าถึง (Access) ฐานทรัพยากรเพื่อเลี้ยงชีพดูแลชีวิตได้ ดังนั้น สังคมจึงไม่เท่าเทียมเกิด เหลื่อมล้ำสูง ประชาชนคนชั้นกลางคนชั้นล่างของไทยและของโลกจึงทุกข์ยาก ไม่ยุติธรรม

ในการปาฐกถาพิเศษหัวข้อ “The Idea of Justice : From Idea to Action” ที่พัทยา เมืองไทย เมื่อปี พ.ศ. 2553 อมรรตยะ เสน แห่งคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้เสนออย่างแข็งขันให้ละทิ้งความคิดเก่าคือ “วิธีคิดในกรอบคิดพันธะสัญญาทางสังคม” (ความคิดกลุ่มที่ 2 จอห์น รอร์ลส) เพราะไม่เพียงพอจะรับมือกับปัญหาหนัก ๆ ด้านความไม่มั่นคงของมนุษย์หนักหน่วงเพิ่มขึ้นทุกปี เช่น โลกร้อน น้ำท่วม ภัยแล้ง วิกฤติเศรษฐกิจการเงินโลก โรคระบาด ซึ่งอมรรตยะ เสน พิจารณาว่า ยุติธรรมทางสังคมในโลกปัจจุบันและอนาคตที่จะซับซ้อนยุ่งยากมากขึ้นภายใต้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีรุดหน้าเร็วและแรง

อมรรตยะ เสน เสนอให้เปลี่ยนจุดสนใจจากการแสวงหา “สถาบันที่ยุติธรรม” (ความคิดกลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3) ไปสู่ “การมุ่งกำจัดอยุติธรรม” อย่างถาวรโดยพุ่งความสนใจไปที่ลักษณะของวิถีชีวิตของผู้คนอย่างครอบคลุม ตลอดจนต้องเปลี่ยนสัมพันธภาพเชิงอำนาจที่กดขี่เอาเปรียบในชุมชนอันหลากหลาย ถือเป็น การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ทางวิชาการ “ยุติธรรม” ครั้งใหญ่ อมรรตยะ เสน เชื่อความเป็นเลิศทางปัญญาในพุทธปรัชญาที่สามารถกำจัดอยุติธรรมในโลกได้ตรงจุดตรงต้นต่อตรงที่รากเหง้าได้ จึงเสนอให้ใช้ “แนวทางพุทธวิถีของพระพุทธเจ้า” วิถีนี้มีลักษณะ 3 ประการ

(1) วิถีที่มีชีวิตเป็นศูนย์กลาง (ทั้งคน – สัตว์ – ธรรมชาติ ดิน/น้ำ/ป่าไม้/อากาศ) ที่สรรพสิ่งมีอิสรภาพแท้จริง “อิสรภาพ” หมายถึง การปลดปล่อย (Liberation) ที่ปลดปล่อยจากถูกครอบงำเอาเปรียบจากโครงสร้างอำนาจนิยมที่กดขี่เอาเปรียบที่ไม่พึงประสงค์ในความเป็นมนุษย์

(2) วิถีครอบคลุม คนทุกกลุ่มไม่กีดกันใครออกไปเลย ไม่ว่าคนนั้นจะยากตีมิจน มีเชื้อชาติ – ศาสนา – สีผิว – เพศ – เผ่าพันธุ์ใด

(3) วิถีพันธะสัญญาทางสังคม คือความรับผิดชอบต่ออำนาจหรือพันธะผูกพันแห่งอำนาจเชิงศีลธรรม รับผิดชอบต่อสัตว์ทั้งปวง ไม่ใช่เพียงแค่มนุษย์ หรือไม่ตีความตามข้อกฎหมายตามตัวอักษรอย่างตายตัวอย่างเถรตรง หรืออย่างกระด้างหรือเข้าข้างเกรงกลัวผู้มีอำนาจ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อมรรตยะ เสน เสนอให้เน้นเรื่อง “พันธะผูกพันทางศีลธรรม (Moral Commitment)” จำต้องเชิดชูให้สูงเด่นเสมอ ๆ เพื่อสร้าง “ยุติธรรมโลก” อย่างแท้จริง ต่อคำถามที่ว่า “ทฤษฎียุติธรรมของอมรรตยะ เสน” เกี่ยวโยงกับวิถีตรัสรู้ของ “พระพุทธเจ้า” หรือไม่นั้น ศาสตราจารย์ ดร.อมรรตยะ เสน ตอบอย่างไม่ลังเลชัดเจนชัดคำว่า “แน่นอน” ทั้งนี้เพราะหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา คือ “ความยุติธรรมมากที่สุดในโลก” อะไร ทำไม และอย่างไร ที่ซึมซับหล่อหลอมกลายเป็น “ตัวตน” ของ “อมรรตยะ เสน” ใน “ความเป็นนักเศรษฐศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่ตามครรลองศีลธรรมสาธารณะชั้นนำของโลก”

ประวัติชีวิตแสดงถึง “ตัวตน” ความเป็นนักเศรษฐศาสตร์ปัญญาชนสาธารณะของ “อมรรตยะ เสน” บนเส้นทางศีลธรรมสาธารณะ เขาจบปริญญาตรีด้านเศรษฐศาสตร์จาก President College, Calcutta ประเทศอินเดีย และจบปริญญาโทและปริญญาเอกด้านเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยแคมบริดจ์ (Trinity College, Cambridge University)

ประเทศอังกฤษ อมรตยะ เสน เกิดที่เมือง Santiniketan เมืองที่ผลิตนักปราชญ์และครุศิลปะชั้นนำชั้นแนวหน้าของอินเดียและของโลก ไม่เพียงในรั้วมหาวิทยาลัยแห่งเมืองนี้จะเป็นแวดล้อมหล่อหลอมวิชาการความรู้ให้เขาตั้งแต่เด็กเท่านั้น ในครอบครัวคนชั้นกลางอินเดียก็ยังเป็นแวดล้อมที่ประสิทธิประสาทชีวิตวิชาการให้เขาเป็นอย่างมาก โดยมีคุณตา (Kshiti Mohan Sen) เป็นอาจารย์สอนภาษาสันสกฤต มีบิดา (Ashutosh Sen) เป็นศาสตราจารย์ด้านเคมีของ Dhaka University และมีมารดา (Kshiti Mohan Sen) ซึ่งเป็นลูกสาวของ Kshiti Mohan Sen (ผู้เป็นตาของอมรตยะ เสน) เป็นนักวิชาการมีชื่อเสียงมากในอินเดียด้านสันสกฤตศึกษาและโบราณศึกษายุคกลางของอินเดีย ตาของอมรตยะ เสน นั้นมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับ Ramindranath Tagore นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ของอินเดียและของโลก ซึ่งรู้จักกันดีในแวดวงปรัชญาและศิลปะเมืองไทยที่เรียกติดปาก “ท่านรพินทรนาถ ฐากูล” ว่ากันว่าตอนอมรตยะ เสน เป็นเด็ก ท่านรพินทรนาถ ฐากูล มาที่บ้านเขาด้วยความเอ็นดู จึงตั้งชื่อเด็กน้อยคนนี้ว่า “อมรตยะ” (มีความหมายว่าแสงสว่าง)

ตอนอมรตยะ เสน มีอายุ 4 ขวบได้ติดตามบิดาไปเป็น Visiting Professor ที่พม่า ซึ่งเป็นดินแดนที่ผู้คนนับถือศาสนาพุทธ เขาจึงซึมซับความคิดพุทธศาสตร์เอาไว้ไม่น้อย อีกทั้งจากภูมิหลังครอบครัว การศึกษา ได้หล่อหลอม “ตัวตนแท้จริงของความเป็นอมรตยะ เสน” อินดู – พุทธ – จริยศาสตร์ ที่ทำให้ “เขา” กลายเป็น “นักเศรษฐศาสตร์” ตามแนวทางศีลธรรมสาธารณะที่มีชื่อเสียงโดดเด่นชั้นแนวหน้าของโลกด้านปรัชญา “ยุติธรรม” เป็นที่ประจักษ์ในปัจจุบัน หัวใจความคิดของอมรตยะ เสน นั้น ความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมเศรษฐกิจ ต้นเหตุคือ “จนโอกาส” ไม่ใช่ “จนเงิน” การใช้นโยบายแจกเงินประชานิยมแบบพรรคการเมืองต่าง ๆ ทำอยู่นั้นผิดทางไม่ยั่งยืนเป็นหายนะการคลังระยะยาว

เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ

เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยบ่งชี้ถึงยุติธรรมอันใด ในทางตรงข้ามไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจบ่งชี้ถึงยุติธรรมอันนั้น ในทางเศรษฐศาสตร์ไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ (Economic Inequality) ประกอบด้วย ไม่เท่าเทียมทางรายได้ (Income Inequality) และไม่เท่าเทียมทางความมั่งคั่ง (Wealth Inequality) หากทั้งสองเรื่องดำรงอยู่ในสังคม เศรษฐกิจใดสูง สังคมเศรษฐกิจนั้นย่อมไม่มั่นคงเพราะบางขัดแย้งสูง ประเทศสหรัฐอเมริกาเข้าข่ายนี้เป็นสังคมรุนแรง ประเทศไทยก็เฉกเช่นเดียวกันขัดแย้งสูงในทางการเมือง มีความรุนแรง ยาเสพติดระบาด พนันออนไลน์เฟื่องฟู หลอกหลวงอาชญากรรมไซเบอร์ มิจฉาชีพดาษดื่น ฆ่าแกงกันพิสดารไม่เว้นวัน ทั้งคนธรรมดาและคนในเครื่องแบบ เลือกลง (14 พ.ค. 66) ทั้งสองฝ่ายต่างแพ้ไม่ได้ การเลือกตั้งจะสุจริตเที่ยงธรรมหรือไม่ การแย่งชิงจัดตั้งรัฐบาลสำรองท่ามกลางเรื่องใหญ่ “ไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ” คือภัยคุกคามเชิงโครงสร้างต่อการเมืองเศรษฐกิจไทยอย่างใหญ่หลวง ทำทนายฝีมือรัฐบาลใหม่รออยู่ต้องจับตา

รายงานวิจัยของ Credit Suisse’s Global Wealth 2016 ชี้ถึง “ประเทศที่ไม่เท่าเทียมมากที่สุดในโลก 9 ประเทศ (ภาพที่ 1)” ชี้ถึงความมั่งคั่งของชาติที่ % ของทั้งหมดซึ่งกระจุกตัวตกอยู่ในมือของคนรวยที่สุดแค่ 1% ของ

ประชากรในชาติหรือในประเทศนั้น ๆ อย่างกรณีประเทศไทยคนรวยที่สุดแค่เพียง 1% ของคนไทย ครอบครองความมั่งคั่งของชาติเกินครึ่งคือ 58% ประเทศไทยเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจสูงลำดับ 3 ของโลกในปี 2016

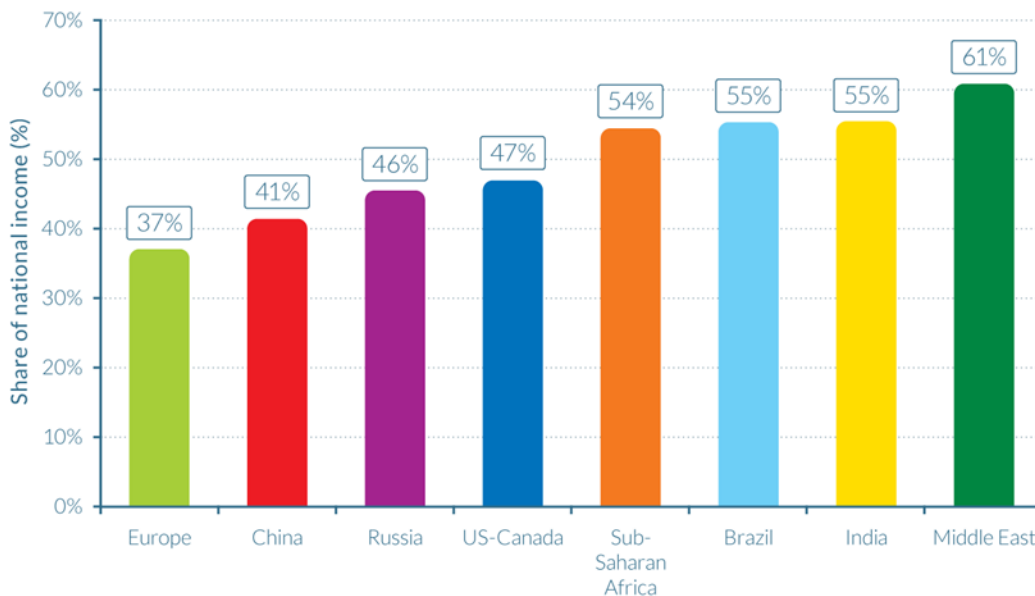
Share of total wealth of richest 1% in selected countries in 2016

ภาพที่ 1. The world's most unequal countries.

ที่มา: Credit Suisse Global Wealth Databooks (Cited in Bangkok Post 29 Nov. 2016)

ส่วนรายงานวิจัย “The World Inequality Report 2017” (ภาพที่ 2) ดำเนินการโดย WID. World fellows. โดยทีมนักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำของโลก 5 ราย F. Avarado, L. Chancel, T. Piketty, E. Saez, G. Zucman และยังมีทีมงานวิจัยมากกว่า 100 ราย เรียกว่าเป็น “ทีมใหญ่” ทำงานค้นคว้าปัญหาใหญ่ที่กำลังคุกคามโลกขณะนี้และในอนาคตอันใกล้ “Inequality” ไม่เท่าเทียม จะนำมาซึ่งวิกฤตเศรษฐกิจโลกและไทย และอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งหนัก ๆ จนอาจนำไปสู่สงครามใหญ่ในโลกเลยทีเดียว งานวิจัยเรื่องนี้พบว่า ความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจที่เหลื่อมล้ำสูงสุดในตะวันออกกลาง และในเชิงเปรียบเทียบพบว่าเหลื่อมล้ำน้อยกว่าคือ ตัวเลขต่ำสุดในยุโรป กล่าวคือ สัดส่วนในรายได้ประชาชนถืออยู่ในมือกลุ่มคนมีรายได้สูงสุด 10% ของภูมิภาคหรือประเทศ ซึ่งสัดส่วนระบุสูงสุด 61% (ตะวันออกกลาง) และต่ำสุด 37% (ยุโรป)

ภาพที่ 2. Top 10% national income share across the world, 2016

ที่มา: WID World (2017)

งานวิจัย WID World เรื่องนี้ “The World Inequality Report 2017” อาศัยวิธีการศึกษาวัดความไม่เท่าเทียม ทั้งทางรายได้และทางความมั่งคั่งอย่างเป็นระบบอย่างมีความโปร่งใส การจัดทำรายงานชิ้นนี้มุ่งแสวงหาเพื่อลดช่องว่าง ประชาธิปไตยและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงอันจำเป็นสำหรับนักการเมืองและผู้แสดงบทบาทต่าง ๆ ในสังคม เป็นข้อมูล สำหรับการถกเถียงสาธารณะว่าด้วยความไม่เท่าเทียม โดยชี้ว่าความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจแพร่กระจายกว้างขวางทั่วโลก ซึ่งความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เลยถ้าหากไม่แก้ไขตรงต้นเหตุแห่งปัญหา คณะผู้วิจัยเชื่อว่าหาก จัดการได้อย่างไม่ถูกต้อง เอาไม่อยู่ การเพิ่มขึ้นของความไม่เท่าเทียม จะนำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และ ทางสังคมอย่างใหญ่หลวงทั้งระดับโลกและระดับประเทศยิ่งขึ้น อาจนำไปสู่ความรุนแรงและสงคราม

งานวิจัยเรื่องนี้ที่น่าสนใจที่มีการวิเคราะห์ถึงความเชื่อมโยงจากปรากฏการณ์จุลภาคสู่แนวโน้มเศรษฐกิจมหภาคใน หลายประเทศรวมทั้งไทย เช่น ความเชื่อมโยงนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (จุลภาค) ที่แปลงสินทรัพย์ของรัฐ (เช่น สินทรัพย์ พลังงาน) นำเข้าตลาดหุ้นให้เป็นของเอกชน จักนำมาซึ่งความไม่เท่าเทียมความเหลื่อมล้ำยิ่งขึ้น น้ำมัน / ก๊าซ / ไฟฟ้า ราคาแพงขึ้น (มหภาคระดับชาติ) การสะสมทุนและวิวัฒนาการของหนี้สาธารณะ โยงไปถึงรายได้ของปัจเจกบุคคล เงิน โอนให้รัฐบาล ความมั่งคั่งส่วนบุคคล และหนี้สินครัวเรือน เป็นต้น ล้วนเกี่ยวพันกับความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมเศรษฐกิจ ทั้งสิ้น

การวิเคราะห์ว่าด้วยความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมระดับโลกที่น่าสนใจมากคือ งานวิชาการอีกเรื่องของสถาบันสากล ชั้นนำคือ Oxfam International ซึ่งข้อมูลสำคัญในความไม่เท่าเทียม (Global Inequality) พบว่าความเหลื่อมล้ำระดับ โลกยิ่งเลวร้ายลงไปในปี 2017 กล่าวคือ 82% ของความมั่งคั่งโลกถูกทำให้ตกเป็นสมบัติของคนแค่ 1% ของประชากรโลก

(ผู้มีความมั่งคั่งสูงสุด) เท่านั้น ขณะที่คน 3.7 พันล้านคนในโลกคือส่วนที่ยากจนมากที่สุด (เกินครึ่งหนึ่งของมนุษยชาติ) แทบไม่ได้รับส่วนแบ่งใด ๆ เลย ยิ่งชี้ถึงช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนเด่นชัด ยิ่งตอกย้ำ “อภิมหาเศรษฐีและคนชั้นนำ กลุ่มน้อยนิดเดียว” ในโลกใบนี้ สะสมความมั่งคั่งบนการขูดรีดบนการสูญเสียถูกเอาเปรียบของผู้คนหลายพันล้านคน ซึ่งบ่อยครั้งเป็นผู้หญิงเป็นกลุ่มคนที่ทุกข์ยากมากที่สุดโดยเฉพาะผู้คนที่ได้รับการปฏิเสธสิทธิพื้นฐานความเป็นมนุษย์อย่างน่าสะเทือนใจ (เช่น ชาวซีเรีย ชาวโรฮิงญา ชาวอัฟกานิสถาน) หลายกรณีตกอยู่ในสภาวะสงครามท่ามกลางการฆ่าแกงกันอันแสนโหดร้ายในหลายสงคราม

Oxfam International พบว่า

- 1) เศรษฐกิจของอภิมหาเศรษฐีสร้างขึ้นแบบกดขี่บนหลังและการขูดรีดแรงงานกรรมกรคนยากคนจนคนเปราะบางทั่วโลก
- 2) กลุ่มอำนาจนิยมประเทศมหาอำนาจ/บริษัทผูกขาดเศรษฐกิจรายใหญ่การเงิน/พลังงาน/และค้าอาวุธ ใช้อำนาจอิทธิพล ทั้งซ่อนรูป รุนแรง สงคราม ขยายช่องว่างรายได้ให้เหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมอย่างไม่มีที่สิ้นสุดระหว่างประเทศและระหว่างผู้มีโอกาสล้นฟ้ากับผู้ไร้โอกาสถูกระงับทำร้าย
- 3) เศรษฐีระดับพันล้าน (Billionaire) เพิ่มขึ้น 1 คน ในทุก ๆ 2 วัน บนโลกใบนี้ในปี 2017

นับวันทั้งระดับโลกและระดับประเทศความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจยิ่งเพิ่มความขัดแย้งและความรุนแรงที่ยิ่งหนักหน่วงกว่าเดิม

งานวิจัยของ Gabriel de Angels (Social Economy, Nov. 21, 2018) เรื่อง “Growing Eurozone Inequality and What to Do About It” ชี้ไว้อย่างชัดเจนว่าความไม่เท่าเทียมในระหว่างประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มยูโรในทวีปยุโรป นับวันยิ่งเพิ่มขึ้นตามมาด้วยความรุนแรงยิ่งขยายตัวและสงครามในยูเครนยืดเยื้อ

งานวิจัยอีกเรื่องที่น่าสนใจในวงวิชาการเศรษฐศาสตร์ทั่วโลกว่าด้วยความไม่เท่าเทียมของความมั่งคั่ง จากข้อมูล 20 ประเทศ ตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 โดย Dr.Thomas Piketty ศาสตราจารย์เศรษฐศาสตร์แห่ง the Paris School of Economics งานภาษาฝรั่งเศสเรื่องนี้ถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษ (ผู้แปล Arthur Goldhammer) ชื่อเรื่อง “Capital in the Twenty First Century” (2014) ความยาว 685 หน้า เป็นงานวิจัยที่ยืนยันความไม่เท่าเทียมเศรษฐกิจสูงในระดับโลกอย่างกว้างขวางมานานแล้ว ถือเป็นภัยคุกคามความรุนแรงอาจขัดแย้งและกระทบต่อยุติธรรมโลกแท้จริง ยิ่งยืนยันว่าความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างอำนาจการเมืองอำนาจโลกาภิวัตน์ที่ซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีตัวการอำนาจนิยมกลุ่มน้อยนิดทรงอิทธิพลเหนือรัฐบาลควบคุมโลกใบนี้อยู่ เป็นผู้สร้างเกมเปลี่ยนโลก (Game Changer) ได้แก่ มหาอำนาจสหรัฐอเมริกา และ NATO ตลอดจนการจัดตั้งองค์กรและเครื่องมือการเงินอย่าง IMF / World Bank / BIS / SWIFT ตรวจสอบและควบคุมการไหลเวียนเงินตราจากการค้าและการลงทุนข้ามชาติผ่าน Quantum Internet และ Quantum Computer เงินดิจิทัลใน Cashless Society

งานวิจัยของศาสตราจารย์ ดร.โจเซฟ อี สติกลิตซ์ (Joseph E. Stiglitz) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกัน เจ้าของรางวัลโนเบล พบว่าความไม่เท่าเทียมเป็นราคาสูงลิ่วที่สังคมต้องจ่าย (The Price of Inequality, 2012) เป็นทั้งสาเหตุและผลลัพธ์ของระบบการเมืองที่ล้มเหลว ข้ำเติมระบบเศรษฐกิจล้มเหลว รุนแรง

โลกและประเทศไทยในปัจจุบันมีความไม่เท่าเทียมเศรษฐกิจสูงมาก (ข้อมูลเชิงประจักษ์ชัดเจนจากงานวิจัยที่กล่าวแล้ว) ซึ่งความไม่เท่าเทียมเศรษฐกิจเป็นบ่อเกิดแห่งความขัดแย้งทางการเมืองทางสังคม เกิดความรุนแรงและสงครามในหลายประเทศ ตัวอย่างเช่น สงครามในซูดาน สงครามในซีเรีย สงครามในยูเครน ความรุนแรงอิสราเอลสู้กับปาเลสไตน์ ความรุนแรงเหยียดผิวในสหรัฐอเมริกา ความรุนแรงในประเทศไทย

เมืองไทยไม่เท่าเทียมเศรษฐกิจและการเมืองรวบอำนาจเผด็จการรัฐสภาและเผด็จการทหารนำมาซึ่งการแย่งชิงอำนาจและความรุนแรงหลายครั้ง มีรัฐประหารปี 2549 และ 2557 มีทุจริตคอร์รัปชันมหาศาล ทั้งในยุครัฐบาลทหารและยุครัฐบาลเลือกตั้ง การเมืองไทยที่เป็นมาและที่เป็นอยู่ไร้ศีลธรรมมากขึ้นทุกที สร้างยุติธรรมในสังคมไทยต่อเนื่อง การเมืองไทยแบบฉ้อฉลในวังวนวงจรอุบาทว์ในเนื้อหาหน้าเฝ้าจึงเกิดขึ้นซ้ำซาก สองขั้วอำนาจขัดแย้งกัน รัฐกับประชาชนขัดแย้งต่อสู้กันชัดเจนนับตั้งแต่ปี 2549 หลายครั้งบาดเจ็บล้มตายในใจกลางกรุงเทพมหานคร เช่น ได้สลายการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (กลุ่มคนเสื้อเหลือง) หารัฐสภา เมื่อ 7 ตุลาคม 2551 ตาย 2 ราย บาดเจ็บจำนวนมาก ต่อมาในคราวอภิเษกวิปโยคโศกนาฏกรรม (เมษายน - พฤษภาคม 2553) มีคนตาย 90 ราย บาดเจ็บกว่า 2,000 ราย พิการนับร้อยราย ในการชุมนุมของคนเสื้อแดง นปช. (แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ) เป็นที่น่าสังเกตว่าการสลายการชุมนุมครั้งนั้นเป็นข่าวใหญ่ครึกโครมทั่วโลก มีรายงานทางการสรุปการใช้งบประมาณของรัฐบาลไทย (12 มีนาคม - 30 พฤษภาคม 2553) สำหรับกองทัพไทยราว 3,000 ล้านบาท โดยใช้ตำรวจ 2.5 หมื่นนาย รวมเป็นงบบุ ทั้งสิ้น 3,700 ล้านบาท สำหรับกองกำลังทหารและตำรวจรวม 9.7 หมื่นนาย ในการสลายการชุมนุมเป็นข่าวใหญ่ไปทั่วโลก (อ้างอิงใน คม ชัด ลึก 3 มี.ค. 53 หน้า 1) มีการเปรียบเทียบประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นสังคมเศรษฐกิจ 1 ต่อ 99 กล่าวคือมือปืนฆาตเศรษฐกิจ (1%) รวยอย่างมาก ทั้งห่างเป็นช่องว่างกว้างสุดกับชาวอเมริกัน (99%) แนวโน้มประเทศไทยจะเป็นสังคมเศรษฐกิจ 1 ต่อ 99 เต็มรูปในเร็ววัน ข่าวกังกันไม่เว้นแต่ละวัน ปีนหาข้ออ้าง ความรุนแรงเป็นผลพวงของความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ

Wealth Tax

ผู้เขียนได้เตือนไว้ล่วงหน้าว่า การเมืองไทยจะมีความขัดแย้งรุนแรงเกิดการสูญเสียอีก ทั้งนี้เพราะไม่แก้ไขตรงต้นเหตุแห่งความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจที่สร้างยุติธรรมในสังคมเศรษฐกิจไทยต่อเนื่อง กระบวนการที่สร้างความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจนั้น ต้นเหตุคือ คนรวยไม่ใช่คนจน เนื่องจากเพราะรัฐบาลไทยออกนโยบายออกกฎหมายเข้าข้างคนรวย เข้าข้างอภิมาเศรษฐีไทยหยิบมือเดียวมาทุกรัฐบาล จึงสร้างยุติธรรมทางสังคมจากความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ

เป็นวิกฤตการณ์เชิงโครงสร้างดำรงอยู่คู่การเมืองไทยมายาวนาน เกิดความขัดแย้งรุนแรงมาหลายครั้ง จึงต้องแก้ไขตรงต้นเหตุโดยเก็บภาษีความมั่งคั่ง (Wealth Tax) จากคนรวยอภิมหาเศรษฐีจึงจะเป็นธรรม

ผู้เขียนเสนอแนะให้เก็บภาษีความมั่งคั่ง (Wealth Tax) จากอภิมหาเศรษฐีไทย เพื่อแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ ถึงวันนี้ยังไม่มีพรรคการเมืองไทยแม้แต่พรรคเดียว มีความกล้าพอจะประกาศนโยบายจัดเก็บ Wealth Tax อาจมีความเกรงใจไม่กล้าแตะต้องผลประโยชน์ของอภิมหาเศรษฐีไทยหรือไม่ จึงไม่แปลกใจที่เห็นพรรคการเมืองต่าง ๆ ช่วงชิงอำนาจ (เลือกตั้ง 2 พ.ค. 66) ขุนโยบายปลายเหตุประชานิยมแจกเงิน

ตามที่ผู้ว่าการแบงก์ชาติ (ดร.เศรษฐพุฒิ สุทธิวาทนฤพุฒิ) เสนอแนะรัฐกู้เงินเพิ่มอีก 1 ล้านล้านบาท คาดว่าหนี้สาธารณะจะเพิ่มสูงสุดประมาณ 70% ของจีดีพี ในปี 2567 (กรุงเทพฯธุรกิจ 17 ส.ค. 60) โดยอ้างว่าเงินกู้มหาศาลนี้สามารถกระตุ้นทางการคลังฟื้นฟูกิจกรรมเศรษฐกิจเพื่อลดการว่างงานได้ ผู้ว่าการแบงก์ชาติเสนอให้ขึ้นอัตราภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) จาก 7 เป็น 10% เพิ่มรายได้ภาษีเพื่อใช้หนี้ในภายหลังนั้น ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของผู้ว่าการแบงก์ชาติ เพราะยุคผู้นำพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา สร้างหนี้สาธารณะมหาศาลสู่ความเสี่ยงต่อการคลังไม่มั่นคงอย่างยิ่ง

ผู้เขียนมีมุมมองต่างจากแบงก์ชาติโดยสิ้นเชิง โดยพิจารณาเห็นว่าทางการไทยควรคิดเก็บภาษีตัวใหม่ ๆ คือ Wealth Tax หรือภาษีเก็บตามความมั่งคั่งเก็บภาษีจากอภิมหาเศรษฐี เพื่อนำมาชดใช้หนี้สร้างความเป็นธรรมกับประชาชนในโครงสร้างไม่เท่าเทียมทางรายได้ในประเทศไทยซึ่งสูงมากอยู่แล้ว กล่าวคือ

1) การเพิ่มอัตรา VAT จาก 7 เป็น 10% เท่ากับการเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT Value-Added Tax) เป็นภาระเล็กน้อยสำหรับคนมีอภิมหาเศรษฐี แต่เป็นภาระคนไทยทุกคนรวมทั้งผู้มีรายได้น้อยและคนจนผ่านราคาสินค้าที่สูงขึ้นหลายตัว รวมทั้งสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าจำเป็นพื้นฐานของคนไทยทั่วประเทศ ที่ปัจจุบันคนไทยชั้นกลางและคนจนต่างเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้าจากค่าครองชีพสูง ค่าไฟฟ้าแพง ค่าน้ำมันแพง ค่าก๊าซแพง

2) ภาระภาษีเทียบกับรายได้ (Tax Incidence) เป็นภาระเต็ม ๆ กับคนชั้นกลางผู้ถูกหักภาษีรายได้ ณ ที่จ่าย โดยเฉพาะบรรดามนุษย์เงินเดือนในภาครัฐบาลและภาคเอกชนซึ่งมีอยู่มากถึง 4-5 ล้านคน

3) โครงสร้างภาษีไทยนั้นพึ่งพาภาษีทางอ้อม (Indirect Tax) เป็นหลัก จึงสามารถผลักภาระได้ เช่น ภาษีสรรพสามิตน้ำมัน แต่รัฐบาลไทยกลับไม่จัดเก็บภาษีทางตรง (Direct Tax) ภาษีตัวใหม่ ๆ อย่าง Wealth Tax อันเป็นธรรมมากกว่าชัดเจน ซึ่งรายได้จากภาษีทางตรงที่เก็บอยู่คิดเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่าภาษีทางอ้อมในโครงสร้างภาษีไทย มาตรการภาษีไทย จึงไม่เป็นธรรมกับคนยากคนจนและคนชั้นกลางมนุษย์เงินเดือนไทยอย่างชัดเจน

ดังนั้นโครงสร้างภาษีประเทศไทยโดยเนื้อแท้จึงมีความไม่เป็นธรรมอยู่ในตัวมานานแล้ว สมควรยกเครื่องระบบภาษีไทย เพราะมุ่งพึ่งพาภาษีทางอ้อมเป็นหลักอย่างสำคัญ จึงเกิดการผลักภาระภาษีได้ โดยเฉพาะผลักภาระภาษีต่อคนไทยชั้นกลางและชั้นล่าง และมนุษย์เงินเดือนทั่วไปที่สุจริต ไม่เหมือนธุรกิจผูกขาดบารายอาจเลี่ยงหรือหนีภาษีหรือไม่

เมื่อภาษีที่ดินไม่ลงตัว ไม่เป็นธรรมแท้จริง คนรวยและคนรวยเจ้าที่ดินจึงเก็บที่ดินไว้ถึงกำไรได้อย่างไร้ขีดจำกัดในสังคมไทย เมืองไทยบรรดาเจ้าสัวตระกูลดัง ๆ มีที่ดิน 300,000 ไร่ บ้าง 600,000 ไร่ บ้าง และรวมถึงที่ดินแปลงงามในกรุงเทพฯ อีกทั้งมีเศรษฐีหน้าใหม่หลายคนในตลาดหุ้น รวมถึงอภิมหาเศรษฐีไทยรวม 50 ราย ซึ่งร่ำรวยประมาณ 4.1 ล้านล้านบาท (ข้อมูล FORBS 500 เศรษฐีโลก) ถ้าเก็บภาษีตาม “ความมั่งคั่ง (Wealth Tax)” ได้ 3% จะได้รายได้ภาษีเข้าคลังปีละ 1.2 แสนล้านบาท (The Matter 22 Oct, 2020) ปัจจุบันคนชั้นกลางที่มีที่ดิน 40 – 50 ไร่ ก็มีอยู่น้อยมาก พวกนี้พร้อมจะเสียภาษีให้ตามที่รัฐบาลเรียกเก็บอยู่แล้ว

เป็นที่น่าสังเกตว่า พ.ร.บ. หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ปี พ.ศ.2535 ใครทำผิด ปันหุ้นโดยใช้ข้อมูลภายในมีโทษทั้งจำและปรับก็จริง แต่ข้อเท็จจริงแทบไม่มีใครติดคุก ยอมเสียแต่ค่าปรับไม่มาก ในทางตรงข้ามตลาดหุ้น Wall Street ระดับโลกที่มหานครนิวยอร์กนั้น ไม่ว่าใคร / บริษัท ไฟแนนซ์ใด ทำผิดปันราคาหุ้น ใช้ข้อมูลภายในผิดกฎหมาย ซึ่งผิดเป็นผิดติดคุกด้วยมีตัวอย่างรูปธรรมไม่เว้นหน้า ถูกปรับเงินมหาศาลด้วยในตลาดหุ้นมหานครนิวยอร์ก กฎหมายเขาคักดีสิทธิ์ กฎหมายไทยเราลู่หน้าปะจุมุกหรือไม่

ตลาดหุ้นเมืองไทยจึงอยู่ในแดนสนธยาล้ำหลังไม่ก้าวหน้ามีช่องโหว่มาก อีกทั้งผู้มีอำนาจเข้าข้างนายทุนใหญ่และคนเล่นหุ้นระดับไฮโซ รวมทั้งญาติโกโหติกาทำผิดแต่ช่วยพ้นผิดในลักษณะอุปถัมภ์มีตัวอย่างให้เห็นมากมาย ผู้เชี่ยวชาญต้องมองว่าตลาดหุ้นอาจเป็นแหล่งการพนันของคนปันราคาหุ้นปันกำไรหรือไม่ แต่นักวิชาการระดับโลกมองตลาดหุ้นอาจเป็น Casino ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ ตลาดหุ้นไทยจึงไม่สามารถผลักดันสนับสนุนในฐานะแหล่งระดมทุนจากตลาดหุ้นให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจไทยกระจายตัวอย่างยั่งยืนแท้จริงได้ เพราะอาจมีการปันราคาหุ้นหรือไม่

สรุปที่ถูกต้องนั้น การกอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจไทยรัฐบาลไทยควรจะต้องเก็บภาษีคนรวยอภิมหาเศรษฐีไทยมาใช้หนี้เงินกู้กว่า 1 ล้านล้านบาท การเสนอให้ไทยก่อนนี้แก้วิกฤตโควิดและหนี้สาธารณะมหาศาลจากความล้มเหลวการบริหารเศรษฐกิจของรัฐบาลไทยยุคประยุทธ์ (พ.ศ.2557 – 2566) นั้น จะถูกต้องเป็นธรรมมากกว่า ไม่ใช่ผลักภาระเสียภาษี VAT ให้คนไทยชั้นกลางและชั้นล่าง ซึ่งไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง

ควรศึกษาดูตัวอย่างจริง กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา เขาทำได้อย่างถูกต้องเป็นธรรมกับชาวอเมริกันส่วนใหญ่อย่างไร ดังต่อไปนี้

รายงานข่าวขององค์กรสื่อสหรัฐอเมริกาอย่าง Propublica (June 8, 2021) เปิดโปงข้อมูลการจ่ายภาษีในรอบ 15 ปีที่ผ่านมาของบรรดาอภิมหาเศรษฐีระดับพันล้านดอลลาร์ชาวอเมริกัน พบว่าหลายคนไม่ได้จ่ายภาษีเงินได้เลยในบางปี รวมถึงเจฟฟ์ เบโซส (Jeff Bezos) ผู้ก่อตั้งแอมะซอน (Amazon) บุคคลที่รวยที่สุดในโลก ไม่ได้จ่ายภาษีเงินได้เลยในปี 2550 และ 2554 อีลอน มัสก์ (Elon Musk) ผู้ก่อตั้งเทสลา (Tesla) ไม่ได้จ่ายภาษีเลยในปี 2561 รวมถึงมหาเศรษฐีคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้จ่ายภาษีเลยในบางปี ตลอดจนจอนไมเคิล บลูมเบิร์ก (Michael Bloomberg) เจ้าของอาณาจักรสื่อ และอดีต

นายกเทศมนตรีนิวยอร์กซิตี้ คาร์ล ไอ คาห์น (Kahn Ikahn) เศรษฐีนักลงทุนเป็นนักเคลื่อนไหวและจอร์จ โซรอส (George Solos) พ่อมดการเงินที่เป็นนักการกุศล (อ้างในไทยโพสต์ 9 มิ.ย. 64)

การรีดภาษีครั้งใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะเริ่มต้นขึ้นแล้ว (FINNOMENA March 29, 2021) ปี 2563 รัฐบาลสหรัฐฯ ได้ใช้มาตรการการคลัง ด้านรายจ่ายสาธารณะ โดยใช้งบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจแก้ไขวิกฤตโควิดไปแล้วรวม 6.4 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ 30% ของจีดีพี โดยแยกเป็นตัวเลขในสมัยอดีตประธานาธิบดีทรัมป์ ใช้ไป 4.5 ล้านล้านดอลลาร์ ส่วนในสมัยปัจจุบันช่วงประธานาธิบดีไบเดน มีแผนจะให้อีก 1.9 ล้านล้านดอลลาร์ การใช้เงินก้อนใหญ่รวม 6.4 ล้านล้านดอลลาร์ยุคทรัมป์และยุคไบเดนนี้ จะเป็นหนี้สาธารณะที่รัฐบาลสหรัฐฯต้องหามาคืนภายใน 10 ปีข้างหน้า กล่าวคือ หนี้มหาศาล 28 ล้านล้านดอลลาร์ หรือคิดเป็น 130% ของจีดีพี นั้น รัฐบาลอเมริกาจะไม่รบกวน จะไม่ผลักให้เป็นภาระของคนชั้นกลางและคนชั้นล่าง หากแต่จะยึดหลักความเป็นธรรมผู้ต้องแบกภาระภาษี (หลักเสมอภาค Equity) กลุ่มผู้มีรายได้สูงมากเป็นมหาเศรษฐีอเมริกันต้องรับภาระภาษี (Tax Incidence) เป็นสำคัญ กล่าวคือ จะใช้มาตรการขึ้นภาษีเก็บจากบรรดามหาเศรษฐีและคนอเมริกันที่ร่ำรวย โดยจะดำเนินการดังนี้ (1) ออกกฎหมายปรับขึ้นภาษีนิติบุคคลเพิ่มจาก 21% เป็น 23% / (2) สำหรับเศรษฐีที่มีรายได้มากกว่า 4 แสนดอลลาร์ ต่อไปจะปรับภาษีขึ้นจาก 37% เป็น 39.6% / (3) ภาษีที่กำไรจากการขายหุ้นและภาษีขายหลักทรัพย์มากกว่า 1 ล้านดอลลาร์ จะถูกปรับภาษีเป็น 39.6% / (4) ภาษีอสังหาริมทรัพย์มากกว่า 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ จะถูกปรับเป็น 39.6% / (5) รายได้จากทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง จับต้องไม่ได้ (Intangible Asset) ให้ขึ้นภาษีจาก 10.5% เป็น 21% สหรัฐอเมริกาไม่เคยขึ้นภาษีชาวอเมริกันกลุ่มผู้ร่ำรวยมาเป็นเวลานานถึง 28 ปีแล้ว นับจากยุคอดีตประธานาธิบดีคลินตัน (Bill Clinton) ดังนั้น แผนการกอบกู้วิกฤตสหรัฐคราวนี้ มหาเศรษฐีผู้ที่จะได้รับผลกระทบล้วนเป็น “บิกนรวย” คนดัง ๆ ระดับโลกทั้งสิ้น 4 ราย ได้แก่ นายเจฟฟ์ เบโซส อเมซอน ต้องจ่ายภาษีเพิ่มขึ้น 5.7 พันล้านดอลลาร์ / นายอีลอน มัสก์ ต้องจ่ายภาษีเพิ่มขึ้น 4.6 พันล้านดอลลาร์ / นายบิลเกตต์ (Bill Gates) ต้องจ่ายภาษีเพิ่มขึ้น 3.6 พันล้านดอลลาร์ / นายมาร์ค ซักเกอร์เบิร์ก (Mark Zuckenburg) ต้องจ่ายภาษีเพิ่มขึ้น 3.0 พันล้านดอลลาร์

ผู้คนในกลุ่มคนรวยผู้มีทรัพย์สินมั่งคั่งสูงจะถูกเก็บภาษีมากขึ้น ประกอบด้วย ผู้มีทรัพย์สินมากกว่า 50 ล้านดอลลาร์ จะถูกเก็บภาษีปีละ 2% / ผู้มีทรัพย์สินมากกว่า 1 พันล้านดอลลาร์ จะถูกเก็บภาษีปีละ 3% ภาษีประเภทนี้เรียกว่า “Wealth Tax” ซึ่งเป็นการเก็บภาษีตามความมั่งคั่ง

การเก็บภาษีในกรอบใหม่ข้างต้นนี้ จะมีผลกระทบแค่เพียง 100,000 ครอบครัว หรือแค่เพียง 0.01% ของประชากรสหรัฐฯ เท่านั้น ซึ่งคาดว่าตลอด 10 ปีข้างหน้าจะได้อุดรายได้ภาษี 5.1 ล้านล้านดอลลาร์ จากกลุ่มคนรวยอภิมหาเศรษฐีอเมริกันมาชดเชยวิกฤตโควิด-19 ครั้งนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกา

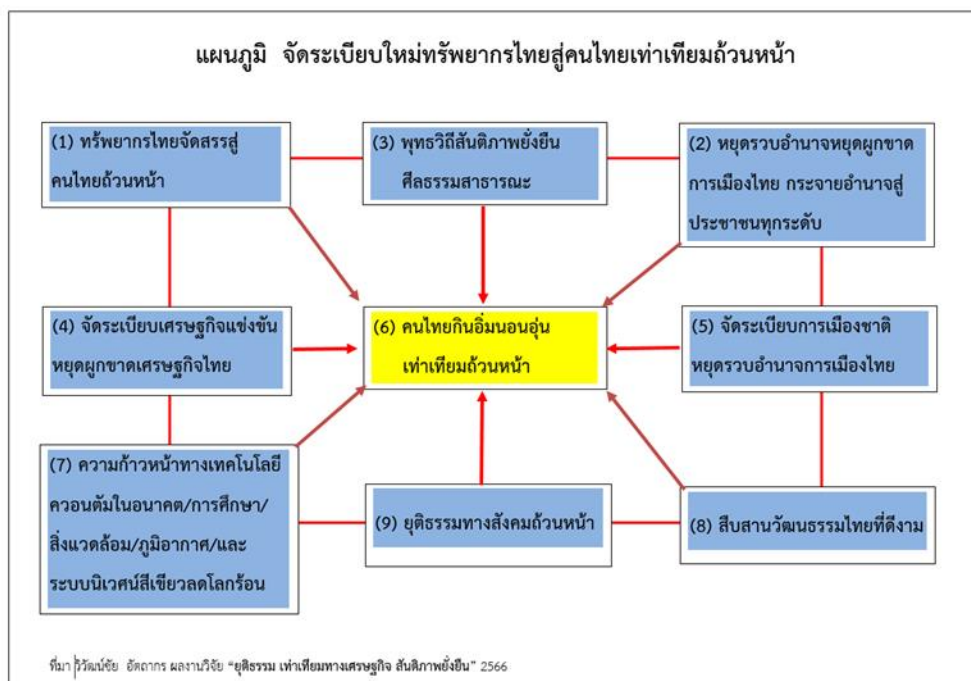
ตัวเลขยืนยันเศรษฐกิจไทยไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจเหลื่อมล้ำสูงมากติดลำดับต้น ๆ ของโลก กล่าวคือ คนไทยกลุ่มมั่งคั่งรวยสุด 1% (ของประชากรไทย) ครอบครองสัดส่วนความมั่งคั่งของชาติเพิ่มจาก 58% ในปี 2016 เพิ่มขึ้นเป็นสูง

ถึง 67% ในปี 2018 (Credit Suisse) ตัวชี้วัดความเหลื่อมล้ำ (ค่าสัมประสิทธิ์จินิ) เพิ่มขึ้นจาก 44.5 ในปี 2558 เพิ่มเป็น 45.30 ในปี 2560 (ศูนย์วิจัยธนาคารอมสิน) จีดีพียังขยายตัว เติบโตในอัตราสูง เศรษฐกิจไทยยังไม่เท่าเทียมยิ่งเหลื่อมล้ำสูง ยิ่งรวบกระจุกจนกระจายสูง แบบแผนกระจายรายได้ไทยยิ่งอัปลักษณ์ติดอันดับต้นในโลก สังคมไทยจะเป็นสังคมรุนแรงจากเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียม ยิ่งแตกแยก ยิ่งน่ากลัว

บทสรุป ผลการวิจัย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสาธารณะ พุทธวิธีสู่สันติภาพยั่งยืน

บทสรุปผลการวิจัยพบว่า การรวบอำนาจไม่เท่าเทียมทางการเมือง นำมาซึ่งความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ เกิดความเหลื่อมล้ำสูงในไทยติดลำดับต้นของโลก เกิดความขัดแย้งรุนแรงและสูญเสียหลายครั้งในรอบ 50 ปีมานี้ในวิกฤตการเมืองเศรษฐกิจไทยหลายเหตุการณ์ 14 ตุลา 16 / 6 ตุลา 19 / พฤษภา 35 / มีนา 49 / ตุลา 51 / พฤษภา 53 ฆ่าแกงกันกลางกรุงเทพฯ จบลงด้วยรัฐประหาร ภายใต้การปกครอง “ระบอบทหาร”

ความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ คือตัวชี้วัดการขาดประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจปากท้องชีวิตซึ่งถือเป็นวิกฤตชาติไทย จากสาเหตุวิกฤตชาติสี่เรื่องนำมาซึ่งความขัดแย้งทางการเมืองรุนแรง สูญเสีย ถ้าแก้ไขไม่ตกในภายในภาคหน้า งานวิจัยหลายชิ้นของผู้เขียนพบว่า “ความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ” ในประเทศไทยมีสาเหตุใหญ่สำคัญที่สุดสรุปเป็นวิกฤตชาติสี่เรื่อง ได้แก่ (1) ธุรกิจผูกขาดรายใหญ่ (2) คอร์รัปชัน (3) ลัทธิอุปถัมภ์ (4) ประชาานิยม

ภาพที่ 3. แผนภูมิจัดระเบียบใหม่ทรัพยากรไทยสู่คนไทยเท่าเทียมถ้วนหน้า

การจะสร้างความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจเพื่อความยุติธรรมทางสังคมต้องอาศัยนโยบายสาธารณะเพื่อจัดระเบียบใหม่ให้คนไทยสามารถเข้าถึงทรัพยากรไทยจำเป็นพื้นฐาน เช่น ที่ดิน พลังงาน การศึกษา สาธารณสุข ฯลฯ เพื่อดูแลชีวิตโดยยึดหลักการ 9 ด้านอย่างบูรณาการในโลกอนาคตที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (แผนภูมิ) โดยให้คนเปราะบางพึ่งตนเองยืนบนขาตนเองได้ สนับสนุนคนชั้นกลางและคนชั้นล่างสามารถเข้าถึงทรัพยากรจำเป็นพื้นฐานในการดูแลชีวิต ทั้งนี้อาศัยงบประมาณจากรายได้ภาษีความมั่งคั่ง (Wealth Tax) เก็บจากอภิมหาเศรษฐีไทยประมาณ 50 ราย ซึ่งร่ำรวยประมาณ 4.1 ล้านล้านบาท (ดังที่ผู้เขียนเสนอไว้ในตอนที่แล้ว) จะนำคนไทยกินอึมนอนอุ่นเท่าเทียมถ้วนหน้า เกิดการแบ่งปันอย่างกระจายตัวในกรอบความคิดพุทธวิถีสันติภาพยั่งยืนในสังคมไทย

พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติเรียนรู้ แต่ละคนเข้าใจเข้าถึงด้วยตนเองจนเกิดศรัทธาเอง ศาสนาพุทธไม่บังคับใจให้เชื่อหรือใช้ไสยศาสตร์ เพราะหลักธรรมพุทธศาสนามีเหตุผลเป็นวิทยาศาสตร์พิสูจน์ได้จริงเป็นสัจธรรม เกิดขึ้นจริงในชีวิตมนุษย์

“พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไร” (จากนิตยสารเส้นทางไทย มูลนิธิเพื่อสังคมไทย) สรุปได้ดังนี้

อริยสัจ 4 หรือสัจจทางปัญญา ได้แก่ ทุกข์ (เกิด / แก่ / เจ็บ / ตาย) เป็นธรรมดาของชีวิต / สมุทัย (ต้นเหตุ ความดิ้นรน ทะยานอยากของจิตใจ อยากเป็นหรือไม่อยากเป็นในการที่ไม่ชอบต่าง ๆ) / นิโรธ (ความดับทุกข์ ดับตัณหา ดับความดิ้นรนทะยานอยาก) / มรรค (ทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ดับปัญหา ได้แก่ ทางมีองค์ 8 ความคิดชอบ – ความดำริชอบ – วาจาชอบ – การงานชอบ – อาชีพชอบ – เพียรพยายามชอบ – สติชอบ – ตั้งใจชอบ)

ไตรสิกขา หมายถึง ศีล – สมาธิ – ปัญญา

ไตรลักษณ์ หมายถึง ลักษณะที่ทั่วไปแก่สังขารทั้งปวงคือ อนิจจัง – ทุกข์ขัง – อนัตตา อนิจจัง ไม่เที่ยง ไม่ดำรงอยู่เป็นนิรันดร์ ทุกข์ขัง ทนอยู่คงที่ไม่ได้ต้องเปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ เกิดขึ้น – ตั้งอยู่ – ดับไป ส่วน อนัตตา ไม่ใช่อัตตา ไม่ยึดมั่นกับตนเกินไปก็ทำให้เป็นคนเห็นแก่ตน หรือหลงตน ลืมตน มีอคติลำเอียงเข้ากับตน ยึดมั่นตนเองเกินไปว่าตนถูกต้องแล้วซึ่งอันที่จริงไม่ใช่ บังคับสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งร่างกายและจิตใจไม่ให้เปลี่ยนแปลง เช่น บังคับให้เป็นหนุ่ม (หล่อเพียว) เป็นสาว (สวยพริ้งสองพันปีเสมอ) ซึ่งอันที่จริงไม่ใช่ เมื่อแก่เราก็เหี่ยวลงในสังขารล้วนเป็นธรรมดาเป็นสัจธรรม

พรหมวิหาร 4 ธรรม 4 ข้อ (เมตตา / กรุณา / มุทิตา / อุเบกขา) การคิดเผื่อแผ่แบ่งปันออกไปในบุคคลและในสัตว์ทั้งหลายก็จะเป็นสุขสงบสติ

ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ สอนให้เข้าใจคำว่า “ตถตา – เช่นนั่นเอง” เพราะทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นเช่นนั้นเอง จากเหตุปัจจัย “อนิจจัง – ทุกข์ขัง – อนัตตา” ท่านพุทธทาสอธิบายเข้าใจง่าย ธรรมะคือหน้าที่ หน้าที่คือสิ่งที่ช่วยให้รอด (ธรรมะคือหน้าที่การทำหน้าที่แต่ละคนโดยสุจริตคือการปฏิบัติธรรม)

ธรรมะคือ สิ่งที่ต้องเรียนรู้แล้วปฏิบัติให้ถูกต้องแก่ความรอดทั้งทางกายและทางจิต ทุกชั้นตอนแห่งชีวิตทำเพื่อตนเองและผู้อื่น

ธรรมะคือ ความจริงที่ว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา ไม่มีอะไรที่อาจยึดถือเป็นตัวตนหรือของตน เพียงแต่พัฒนาตามที่ต้องการ แล้วคืนเจ้าของเดิม คืนธรรมชาติไป (เกิด – แก่ – เจ็บ – ตาย) เป็นสังขธรรมชีวิต

ส่วนว่าด้วยเรื่อง “สันติภาพยั่งยืน” นั้น ว่าด้วยคำสอนอาจารย์พุทธทาสภิกขุ 25 ประการ ในหนังสือ “แก่นพุทธศาสนา” ซึ่งเป็นหนังสือที่ได้รับรางวัลชนะเลิศจากองค์การ UNESCO สหประชาชาติ มีดังนี้

จงทำกับเพื่อนมนุษย์โดยคิดว่า

- 1) เขาเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายของเรา
- 2) เขาเป็นเพื่อนเวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสารด้วยกันเรา
- 3) เขาก็ตกอยู่ใต้อานาจกิเลสเหมือนเรา ย่อมพลั้งเผลอไปบ้าง
- 4) เขาก็มีโรคะ โทสะ โมหะ ไม่น้อยไปกว่าเรา
- 5) เขาย่อมพลั้งเผลอบางคราวเหมือนเรา
- 6) เขาก็ไม่รู้ว่าเกิดมาทำไม เหมือนเราไม่รู้จักนิพพานเหมือนเรา
- 7) เขาโง่ในบางอย่าง เหมือนที่เราเคยโง่
- 8) เขาก็ตามใจตัวเองในบางอย่าง เหมือนที่เราเคยกระทำ
- 9) เขาก็อยากดี เหมือนเรา ที่อย่างดี – เด่น – ดัง
- 10) เขาก็มักจะกอบโกย และเอาเปรียบเมื่อมีโอกาสเหมือนเรา
- 11) เขาก็มีสิทธิ ที่จะบ้าดี – เมาดี – หลงดี – จมดีเหมือนเรา
- 12) เขาเป็น คนธรรมดา ที่ยึดมั่น ถือมั่น อะไรต่าง ๆ เหมือนเรา
- 13) เขาไม่มี หน้าที่ ที่จะเป็ทุกข์ หรือตายแทนเรา
- 14) เขาเป็นเพื่อนร่วมชาติ ร่วมศาสนา กับเรา
- 15) เขาก็ทำอะไร ด้วยความคิดชั่วแค้นและผลุนผลัน เหมือนเรา
- 16) เขามีหน้าที่ รับผิดชอบ ต่อครอบครัวของเขา มิใช่ของเรา
- 17) เขามีสิทธิ ที่จะมีรสนิยม ความพอใจของเขา
- 18) เขามีสิทธิ ที่จะเลือก (แม้ศาสนา) ตามพอใจของเขา

- 19) เขามีสิทธิ ที่จะใช้สมบัติ สาธารณะ เท่ากับเรา
- 20) เขามีสิทธิ ที่จะเป็นโรคประสาท หรือเป็นบ้าเท่ากับเรา
- 21) เขามีสิทธิ ที่จะขอความช่วยเหลือ เห็นอกเห็นใจจากเรา
- 22) เขามีสิทธิ ที่จะได้รับอภัย จากเรา ตามควรแก่กรณี
- 23) เขามีสิทธิ ที่จะเป็นสังคมนิยม หรือเสรีนิยม ตามใจเขา
- 24) เขามีสิทธิ ที่จะเห็นแก่ตัว ก่อนเห็นแก่ผู้อื่น
- 25) เขามีสิทธิ แห่งมนุษยชน เท่ากันกับเรา สำหรับจะอยู่ในโลก

ถ้าเราคิดกันอย่างนี้ จะไม่มีการขัดแย้งใด ๆ เกิดขึ้น

โมกขพลาราม ไชยา พุทธทาส อินทปัญโญ ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ กล่าวย้ำเสมอว่า การศึกษาที่ดี ต้องสร้างสันติภาพโลก สามารถสร้างสันติภาพแท้จริงในมวลหมู่มนุษยชาติ การศึกษาต้องไม่สอนให้ผู้เรียนเห็นแก่ตัว ต้องสอนให้ผู้เรียนเห็นแก่ส่วนรวมและผลประโยชน์สาธารณะ

ศาสตราจารย์ ดร.อมรรตยะ เสน แห่งมหาวิทยาลัย Harvard ผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ (1998) เชื่อว่าหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา คือ หลักแห่งความยุติธรรมมากที่สุด สำหรับมวลหมู่มนุษยชาติ พึงระลึกเสมอว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติจึงจะเกิดมรรคผล

จากหนังสือเรื่อง “โลกคือครอบครัวเดียวกัน” โดย “เขมานันทะ” (2533) กล่าวว่า

“...สันติภาพไม่ใช่เรื่องวิเวกที่จะเป็นเรื่องเฉพาะความสงบ ไปนั่งสงบสติอารมณ์ แล้วสงบลงไปได้ เมื่อพูดเรื่องสันติภาพ เราจะได้ที่จะต้องพูดถึงเรื่องขบวนการยุติธรรม สันติภาพกับความยุติธรรมต้องมาด้วยกัน... น่าจะเป็นที่ยอมรับกันได้แล้วว่าคำสอนในทุก ๆ ศาสนาในโลกนี้เป็นเสมือนตรอกซอกซอย จากหมู่บ้านไปสู่ถนนสายเอกสายเดียว ซึ่งเปรียบเทียบกับความจริงแท้ อันเป็นความจบสิ้นความหลงผิดติดยึดในความคับแคบเห็นแก่ตัว และเป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ในความรักสากล...”

Reference

Aristotle. (2011). *The Philosophy of Aristotle*. Translated by Wardman, A. E.

Atthakor, W. (B.E.2564). *Modelmai Settakijtai Tee Yangyuen Santipablang Covid-19 Tamklang Wikritkarn Tunniyom Kab Ratthai (2557 – 2564)*. Research Paper Presented at NIDA.